

LA CASA FERRER-NOGUER DE BESALÚ

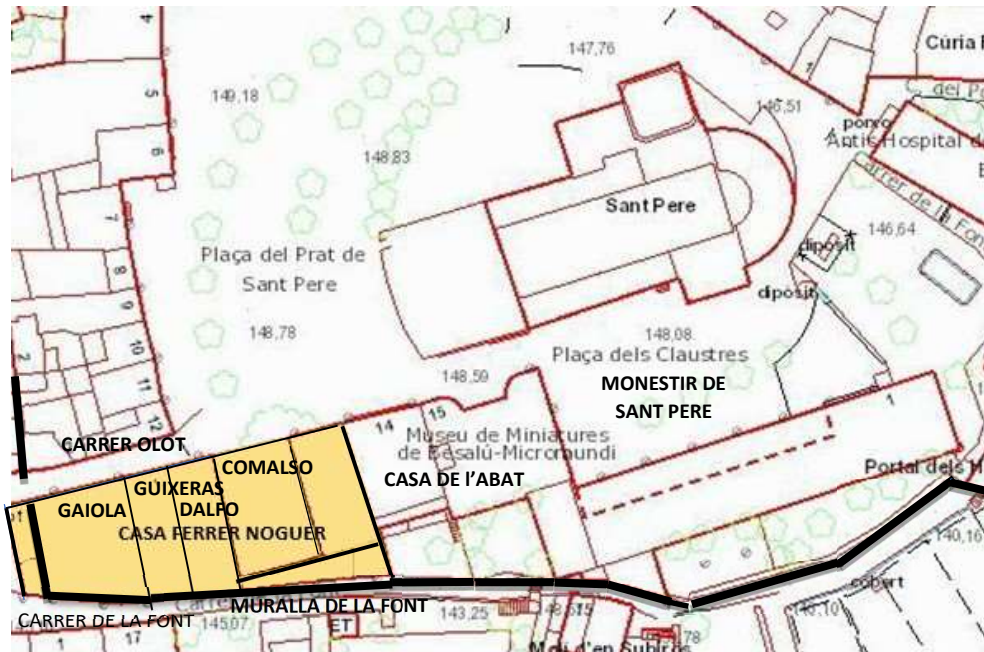
La casa Ferrer-Noguer està ubicada al centre històric de Besalú, sobre la muralla del segle XV. Limita al nord amb l'antic camí que anava a Olot i amb el prat de Sant Pere, antic cementiri del Monestir. A migdia amb la muralla del camí de la Font que portava a l'horta de Sant Pere, a ponent amb la muralla de la baixada del Firal, on estava la torre i el portal del Rec, i a llevant amb l'antiga casa de l'Abadia.

Aquest lloc, propietat del Monestir de Sant Pere, va ser remodelat per construir la muralla comanada per Pere III (1361), donant lloc a una alineació de cases.

La casa Casadevall

Gràcies a les seves muralles, Besalú esdevingué una fortalesa important durant la revolta dels Remences (1462-1485). Un cop acabada varen perdre la seva importància estratègica, la torre fou enderrocada i al seu lloc es va construir la casa Casadevall, adossada a la muralla.

La reforma fou total. De les construccions anteriors només es conserva el traçat dels murs, una part de la façana del carrer d'Olot de 90 cm. de gruix, amb dues finestres bessones amb marcs de carreus, dues grans piques de pedra per emmagatzemar l'oli al celler i una llinda que té gravada la data 1565 amb l'anagrama CA.

Ubicació de la Casa Ferrer Noguier de Besalú

Les dimensions de la casa Casadevall i l'alçada de la planta baixa indiquen que es tractava d'una casa senyorial possiblement fortificada, i la complexa estructura de murs de la planta baixa indica que és el resultat de la reforma i ampliació d'edificacions anteriors relacionades amb la muralla. Així doncs la part més antiga de la casa Ferrer-Noguier de la que hi ha constància, correspon a la casa Casadevall.

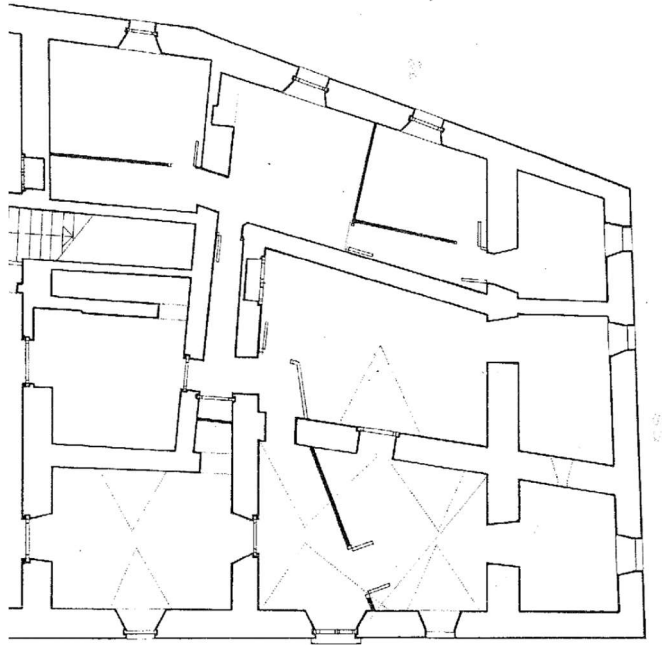
La casa Gaiolà-Costa

Miquel Gaiolà-Costa i la seva dona Estefania Morato varen comprar la casa Casadevall i hi visqueren amb el seu fill Francesc casat amb Maria Olmera de Puigpardines i la filla d'ambdós, Raimunda Gaiolà-Costa i Olmera.

Els Gaiolà-Costa varen reformar la casa Casadevall incorporant la veïna casa Viader, formant així la nova casa Gaiolà-Costa de Besalú. La reforma va conservar l'estructura dels murs de la planta baixa i va eliminar els murs innecessaris de la planta principal formant un habitatge únic. Raimunda Gaiolà-Costa i Puig es va casar (1656) amb Jaume Guitar, veguer de Girona i defensor de la ciutat contra els francesos durant la guerra dels Segadors (1640-1652).

La casa Vilanova

La filla d'ambdós **Maria Guitar Gaiolà-Costa** es casà (1678) amb Raimon Narcís Vilanova, vinculat a una família de militars que varen coincidir amb els Guitar en la defensa de Girona a la guerra dels Segadors (1640-1652).

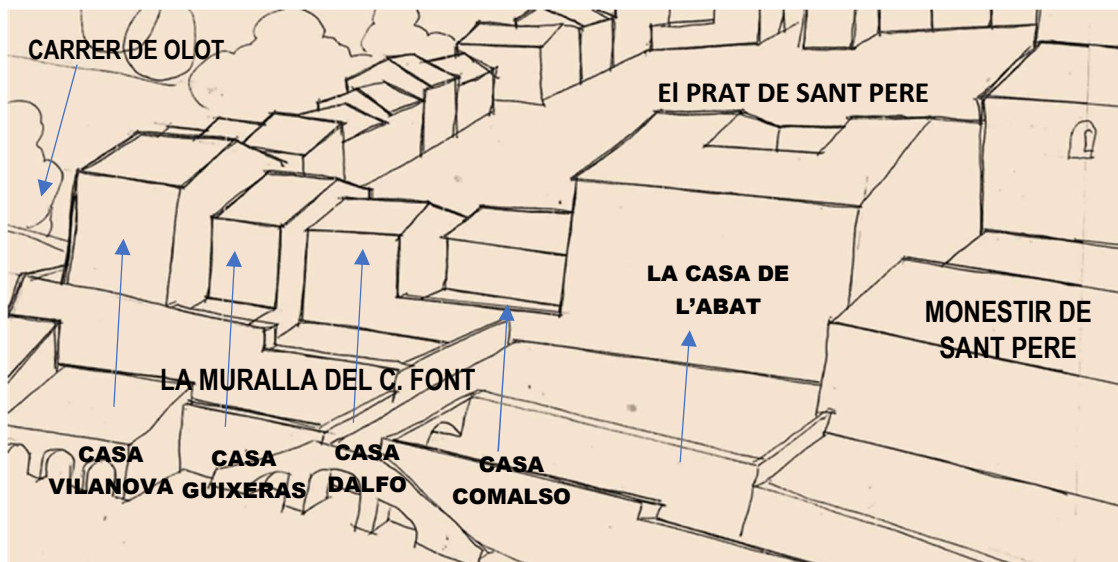
Casa Vilanova-Costa. Planta baja.

Plan Especial de Protección y Desarrollo del Conjunto Histórico de Besalú

Els Vilanova foren propietaris d'aquesta casa al llarg de dues generacions. En aquesta època es duu a terme la segona reforma de la casa, s'eliminen els sostres de bigues de fusta i és substituïren per voltes de guix, que després de la guerra dels Segadors varen donar imatge de solidesa i representaren el símbol d'una nova època.

La primera meitat del segle XVIII fou un període especialment crític per aquesta casa. **Josep de Vilanova**, fill de Ramon Narcís Vilanova i de Maria Guitar, fou un militar i austriacista que va lluitar a la guerra de Successió, i en 1719 fou distingit per l'Arxiduc en qualitat de comte de Vilanova i va exiliar-se a Viena. Acabada la guerra els bens dels exiliats foren embargats i administrats per una junta i no varen ser retornats fins després de 1725.

Al cadastre de cases de Besalú de 1732 consta amb el n. 59 *"Una casa situada en la calle del portal de Olot de Dña. Maria de Vilanova Gaiolà y Costa, disponiendo de 8 aposentos, alquilada a D. Gerónimo de Badía"*. I al mateix carrer figuren la casa Cambó, la casa Dalfo i la casa Comalso.

Les cases segons el catastre de 1.732

La seva filla Teresa, comtessa de Vilanova, mai va tornar a Besalú, la casa resta amb el propietari absent quasi quaranta anys i finalment el 1752 Teresa va vendre tots els seus béns de Catalunya i va ingressar al convent de Santiago a Viena.

Les reformes dels Ferrer-Noguer

La casa fou comprada el 1752 per **Josep Ferrer-Noguer**, propietari de Sant Salvador de Bianya que també tenia propietats a Besalú. Casat amb Magdalena Traver, pubilla del mas Traver de Maià, es varen traslladar a viure a Besalú.

L'escriptura de compra explica que anteriorment havien estat dues cases, la casa Casadevall i la casa Viader, que amenaçaven ruïna i havien de menester urgents obres de reparació. Una escriptura de 1756 detalla que les obres foren encarregades al Mestre Domènec, que va reparar els forjats, va refer la coberta i va renovar la fusteria.

Ell seu fill **Jaume Ferrer-Noguer i Traver** (1725-1780) va continuar amb la reforma de la casa. Al 1757 va comprar la veïna casa Cambó i va continuar les obres. Una nova escriptura (1787) explica que aquesta vegada les obres foren de major entitat. Es va enderrocar una escala i es va refer l'altre. Es va construir la cuina, es varen reformar les

habitacions, es renovaren els paviments i obertures, i es varen adquirir les càrregues de calç i de sorra necessàries.

El menjador de la casa vella

L'any 1774, Jaume i la seva esposa Teresa Rivas varen comprar la casa veïna del Josep Riera i l'any 1787 la casa veïna d'Armada per tal d'ampliar l'antiga casa Vilanova, formant la nova casa Ferrer-Noguer de Besalú. L'ampliació d'aquest habitatge va permetre la construcció d'un nou vestíbul, la cotxeria, l'estable, i una nova escala fins al rebedor de la planta principal, alhora que la planta baixa de la casa Vilanova es va fer servir com magatzem, celler i rebost. El rebedor de la planta principal donava pas, per un costat a la casa vella, la part més domèstica on es trobava la cuina, la sala petita i els dormitoris, i per l'altre costat s'accedia a l'ampliació on es va construir la sala gran amb la capella i una saleta amb dos grans finestrals orientada a migdia.

L'ampliació va proporcionar a la casa la quarta façana on es situaren tres habitacions i una saleta rodona que facilitava l'accés al jardí. Les dues cases foren enderrocades, i es va construir una estructura amb voltes seguint els nivells de la casa vella. Les obertures interiors es varen alinear amb els balcons de la façana per tal de formar els eixos que travessen tota la casa a fi de formar una nova unitat de gran coherència. Les obertures de les façanes es varen distribuir ordenadament segons eixos verticals, es varen construir balcons al carrer amb lloses de pedra i es revocaren les façanes seguint els nous gustos introduïts pels francesos.

La nova situació econòmica del país es va reflectir a les dimensions i els acabats de l'ampliació, les portes interiors amb vidres, les motllures de les voltes i els murs decorats amb plafons pintats al temple, contrastaren amb l'austeritat de la casa vella.

(1787) Ampliació Casa Ferrer-Noguer. La sala gran.

Francesc Ferrer-Noguer i Rivas, fill de Jaume, va morir prematurament (1788) i el patrimoni Ferrer fou administrat pel seu germà petit Jaume, fins que el germà gran Tadeu Ferrer que era marí de guerra, va poder retornar a la vila. Durant la guerra de la Independència (1808-1814), els francesos varen fortificar Besalú i quan es retiraren, varen volar el castell i les muralles. La casa fou saquejada i del mobiliari només es va conservar una taula de menjador i els estris de la cuina.

Tadeu de Ferrer-Noguer i Rivas (1764-1827) germà de Francesc, va lluitar a la guerra de la Independència com Major General de la Marina en Catalunya, i un cop acabada la guerra el rei Ferran VII li va atorgar el títol de noblesa en reconeixement dels serveis prestats. Quan va poder retornar a Besalú, va reparar les destrosses de la guerra i va completar el projecte del seu pare. Va enllestir les habitacions del jardí, va fer la volta de la sala rodona i la volta del rebedor i va unificar les quatre façanes de l'edifici amb un ràfec únic donant a la casa el seu aspecte definitiu. Tadeu, ja de gran, es va casar amb Dolors de Ciurana, veïna de La Bisbal, i va tenir dos fills. La casa de Besalú esdevingué la seva segona residència.

Joaquim de Ferrer-Noguer i Ciurana (1819-1887) fill de Tadeo va casar-se amb Ignasia Carreras de Campa, veïna de Camprodon, varen viure a Besalú durant les guerres dels Carlins i varen tenir una especial dedicació a la casa. Completaren l'estructura de l'escala i pavimentaren la sala i les habitacions del jardí amb rajoles de La Bisbal i decoraren els interiors seguint l'estil isabelí de moda.

Vestíbul entrada principal reformat per Joaquim de Ferrer-Noguer (1860)

A l'any 1860 va comprar la casa veïna de Guilleumes i la va enderrocar per dissenyar sobre les seves runes un jardí enlairat a nivell de la planta principal on va plantar la magnòlia i els dos til·lers, que amb el temps han esdevingut un dels elements representatius de la casa.

La casa veïna havia estat una casa de l'Abadia i quan al 1836 amb la desamortització els monjos varen abandonar Besalú, va quedar buida. Durant la darrera Carlinada la casa va ser ocupada per cavalls i la va cremar. Finalment al 1882 es va dividir en tres lots i Joaquim va comprar una part per afegir-la al jardí.

Júlia de Ferrer-Noguer i Carreras de Campa (1865-1909) filla de Joaquim, es va casar amb Xavier de Ferrer i Lloret, varen tenir nou fills i visqueren a La Bisbal. La casa de Besalú va romandre com segona residència. Júlia va reformar la distribució de la casa per tal d'adaptar-la a les necessitats de la nombrosa família. Va transformar la cuina vella en un dormitori, va construir el primer bany de la casa equipat amb una banyera de zinc, i va construir una cuina nova sobre la terrassa.

M. Josefa de Ferrer i Ferrer-Noguer (1886-1958) filla de Júlia, es va casar amb Francisco del Pozo i Travy, i varen residir a Girona fins que el 1935 es traslladaren a viure a Besalú. M. Josefa i Francisco continuaren el procés de transformació de la casa, varen construir un garatge al solar de la casa de l'Abadia del Monestir Sant Pere, i varen obrir una altra porta al costat de l'entrada principal. Modernitzaren la casa instal·lant banys amb aigua corrent als dormitoris, transformaren la sala ovalada en el menjador gran. Varen ampliar el rebedor amb l'estil decoratiu de la casa, completaren el mobiliari amb noves adquisicions i amb mobles de la família.

La República va acabar dramàticament amb la guerra de 1936-1939 durant la qual la casa esdevingué caserna i residència del cap del camp d'aviació d'Usall, gràcies al qual es va salvar part de la decoració de la casa. Després de la guerra es va equipar l'habitatge, la família es va traslladar a viure a Barcelona i la casa esdevingué la residència d'estiu.

Montserrat del Pozo i de Ferrer (1.917), vídua de Lluís de Mir Clapés, filla de M. Josefa ha centrat les seves intervencions a l'àmbit de la renovació i adaptació de la casa als nous usos per tal de fer-la econòmicament sostenible.

Casa Ferrer Noguer de Besalú (2020)

Els espais de la segona planta relacionats amb l'antiga explotació agrícola s'han transformat en apartaments, els baixos i l'habitatge de l'administrador s'han reformat per destinar-los a usos comercials, i s'ha reservat la planta principal i el jardí per la seva família.

En quan a la conservació i manteniment de la casa ha rehabilitat les quatre façanes, ha modernitzat les instal·lacions, ha restaurat les pintures de les voltes i les parets, i amb l'adquisició de nou mobiliari, ha transformat la casa dels seus avantpassats en una residència actual sense perdre cap dels seus valors.

Pel que fa als fons documentals de la casa Ferrer Noguier, els ha rescatat, identificat i arxivat, i ha habilitat nous espais per biblioteca i arxiu per tal de facilitar el seu estudi i publicació.

La seva curiositat i esperit investigador li ha permés descobrir temes inèdits i publicar-los. Una de les seves recerques amb documentació original li ha permés conèixer la història de la pairalia Ferrer Noguier de Besalú (2003) sense la qual no hauria estat possible aquest treball.

En un altre vessant d'acció, ha estat promotora de la fundació de l'Associació d'Amics de Besalú i el seu Comtat, portant a terme una llarga i intensa tasca com secretària primer, i com a presidenta després, orientada a la gestió de la restauració, protecció i conservació del conjunt històric artístic de Besalú, fomentant el seu estudi i difusió mitjançant assemblees periòdiques d'estudis comarcals i la seva publicació, a l'objecte de donar a conèixer el patrimoni cultural de Besalú i 'el seu comtat'.

Francesc J. Mir Pozo

Besalú, 26 d'abril de 2020

Bibliografia

ALCOBERRO PERICAY, A. (2002). L'exili austracista 1713-1747. Fundació Noguiera. Barcelona. 2 vols. (Col. Textos i Documents).

MIR POZO, F.J. (1983) La estructura urbana de Besalú a la Baixa Edat Mitjana. Patronat Eiximenis. Amics de Besalú i el seu Comtat. Ed. El Bassegoda. Olot.

MIR POZO, F.J. (1995). El centre històric de Besalú. Estudi urbanístic. Patronat Eiximenis. Amics de Besalú i el seu Comtat. Ed. El Bassegoda. Olot.

MORALES ROCA, F. (2003). Armoria catalana concesiones heráldicas otorgadas a los caballeros del Principado de Cataluña. Ed. Stemmata. Barcelona.

POZO FERRER, M. (2003). *La Pairalia Ferrer Noguier*. Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, vol.14, p. 185-232, Girona.

POZO FERRER, M. (1989). *Els Ferrer, una antiga família de Bianya*. Jornada d'Estudis sobre les terres de Bianya. Publicació dels Amics de la Vall de Bianya. Impremta Delta. Olot.

POZO FERRER, M. (1976). *Tadeo Ferrer y Rivas, marino ilustre de Besalú*. Amics de Besalú. III Assemblea d'Estudis sobre Besalú i el seu Comtat, p. 265-315. Patronat Francesc Eiximenis. Impremta Aubert. Olot.

POZO SENILLOSA, A. (1991). *Pedro IV y las murallas de Besalú*. Amics de Besalú. VII Assemblea d'Estudis sobre Besalú i el seu Comtat, p. 205-224. Patronat Francesc Eiximenis.

SAGRERA ARADILLA, J. (2010). *Les Muralles de Besalú*. Restitució cartogràfica. Ajuntament de Besalú. Ed. Clavell Cultura S.L.

Documentació

Registres Parroquials de Besalú (RPB)

Arxiu Municipal de Besalú (AMB)

Arxiu de la casa Ferrer Noguier de Besalú (AFN)

Partida de matrimoni de Francesc Gaiolà i Costa (RPB)

Catastre de les cases de Besalú (1732) (AMB)

Plano General Geométrico de Joan Papell (1865) (AMB)

Escritura de compra de la casa Vilanova (1752) (AFN)

Escritura apoca obres Domènec

Escritura apoca obres Ortuno (1769) (AFN)

Certificat d'Armes de Tadeo Ferrer (AFN)

Memòries de Joaquin Ferrer Noguier (AFN)

Ignasi Permanyer *Árbol genealógico Gaiolà i Costa*

Plan Especial de Protección y Desarrollo del Conjunto Histórico de Besalú (AMB)